



15 octombrie 2014

Către Ministrul delegat pentru Dialog Social, d-na Aurelia Cristea
Str. Dem I. Dobrescu, nr. 2-4, Sect. 1, București

Subiectul corespondenței: Solicitare sprijin în vederea implementării efective a legii 189/2000 pentru supraviețuitorii de etnie romă ai deportărilor în Transnistria

Stimată Doamnă Ministru,

Cunoscând deosebitul interes pe care Dumneavoastră îl acordați ONG-urilor, Organizația noastră, Centrul de Resurse pentru Comunitate, vă solicită sprijinul în vederea aplicării Legii 189/2000 în cazul supraviețuitorilor romi ai deportărilor în Transnistria.

Centrul de Resurse pentru Comunitate derulează în prezent un proiect intitulat *Supraviețuitorii romi ai deportărilor în Transnistria: servicii sociale, combaterea inegalităților, promovarea toleranței și a înțelegerii multiculturale*, în cadrul căruia acordăm asistență supraviețuitorilor romi pentru obținerea pensiei și a drepturilor aferente în baza legii 189/2000.

Proiectul este derulat în parteneriat cu SNSPA, Universitatea București - Facultatea de Științe Politice și Asociația Evreilor din România Victime ale Holocaustului și este finanțat de Fondurile Norvegiene (Granturile SEE), Fondul ONG în România, operat de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC).

În principal, identificăm și interviuăm supraviețuitorii și, în același timp, le oferim asistență pentru a-și demonstra calitatea de foști deportați în demersurile pe care trebuie să le urmeze. În baza legii, sunt două căi pentru a-și demonstra calitatea de deportat (condiție esențială fără de care nu pot fi parcurse următoarele etape care să ducă în cele din urmă la obținerea drepturilor în baza legii 189/2000).

- a. Acte oficiale (acte eliberate de Crucea Roșie Internațională, de lagărele de concentrare, buletine de evidență a populației, eliberate de postul de jandarmi din localitatea de deportare din Transnistria; acte eliberate de primăria orașelor respective; certificate sau adeverințe întocmite de autoritățile

militare ori civile românești; acte oficiale doveditoare; adeverințe eliberate de filialele Arhivelor Naționale pentru cei deportați în Transnistria).

b. Declarații notariale

Până acum am asistat un număr de 76 supraviețuitori în aceste demersuri. Din păcate, ne-am lovit de mai multe obstacole:

Exista diferențe considerabile între practicile dezvoltate de Casele Județene de Pensii cu privire la aplicarea Legii 189/2000. Acestea se refera la dovedirea calitatii de fost deportat.

1) Documentele de arhiva

Casele de Pensii preferă „acte oficiale eliberate de autoritățile competente”. Aici sunt incluse, în mare, autorități precum Crucea Roșie, arhivele naționale etc. Adeseori, aceste acte nu le pot fi eliberate supraviețuitorilor din mai multe motive:

a) Nu erau nominalizați decât capii de familie, nu și copiii (situație frecvent întâlnită mai ales în documentele care se referă la deportarea romilor nomazi). De exemplu, Stănescu Lupașcu, nevastă, patru copii, doi catâri. La 72 de ani după deportare, puțini dintre cei deportați mai sunt în viață. Aceștia sunt copiii de atunci care nu sunt nominalizați, de cele mai multe ori, în documentele de arhivă.

b) De asemenea, de cele mai multe ori, romii nu se căsătoreau legitim. Trăiau în concubinaj. În momentul nașterii unui copil, în actele de stare civilă apărea numele mamei, nu și al tatălui (spațiu gol, linie sau mențiunea „Natural”). Dar, în momentul deportării, singurul nominalizat este barbatul, capul „familiei”. De exemplu, în vara anului 1942, documentele întocmite de jandarmii care efectuau deportările îl puteau nominaliza pe Cretu Ariton (capul familiei), dar nu și restul familiei (apar strict numeric: 5 membri). Din cei deportați în 1942, unii mor în Transnistria, alții după. În 2014 nu mai trăiește decât fiul lui Cretu Ariton. Numele lui este Ramadan Tudor (născut în 1934, avea opt ani în momentul deportării). Interviu de istorie orală este bun, detaliile oferite sunt relevante istoric și sunt veridice. Dar în registrul de stare civilă al comunei unde a fost născut nu apare decât numele mamei lui (părintii nefiind cununați legitim). Prin urmare, documentul de arhivă obținut de Ramadan Tudor nu îl menționează decât pe tatăl lui (dar nu poate dovedi legătura biologică). Situația conjugală specifică a romilor (concubinajul) a fost recunoscută și de regimul Antonescu, care a acceptat definiția de „familie” în acceptiunea romilor (vezi documentul 4814/23.10.1942 al MAI, reprodus în anexă). Casele de Pensii ar trebui să dispună de mai multe informații istorice pentru a putea analiza în mod judicios cererile supraviețuitorilor romi.

c) La prima vedere, romii sedentari sunt mai bine reprezentați în arhive, iar șansele de a-i identifica par mai bune decât în cazul nomazilor. Totuși, în timpul cercetării, am întâlnit numeroase cazuri în care romii au fost deportați folosindu-se nu atât numele oficiale, cât poreclele (fenomen frecvent întâlnit în rândul

comunităților tradiționale). Un caz: Paulina Vasile, decorată de Președintele României în octombrie 2009 (http://www.presidency.ro/?_RID=det&tb=date&id=11516&_PRID=ag). Este deportată din Alexandria împreună cu restul familiei, în septembrie 1942. Politia întocmeste superficial tabelele nominale. Mama ei apare nu cu numele oficial, ci cu porecla „Bidia”, Paulina Vasile însasi (atunci de 9 ani) apare doar cu porecla „Olonca” etc. Din toți cei patru membri ai familiei, apare corect nominalizat doar fratele Ion.

d) În covârșitoare majoritate, documentele de arhivă referitoare la deportarea romilor (situație similară și pentru evrei) nu menționează decât începutul deportării, nu întreg intervalul petrecut în Transnistria. De exemplu, romii nomazi au început să fie deportați pe 1 iunie 1942, dar destinația finală a rămas, inițial, necunoscută majorității jandarmilor din vestul și centrul țării. Aceștia știau doar că trebuie să îi transfere pe nomazi pe raza postului de jandarmi învecinat (doar ofițerii de grad înalt de la Inspectoratul General al Jandarmeriei, precum și cei din Inspectoratele Regionale de Jandarmi Basarabia și Transnistria cunoșteau de la bun început destinația reală). De asemenea, revenirea romilor se face în 1944, sub impactul retragerii în fața ofensivei sovietice, iar autoritățile sunt depășite de situație, nu au timp și resurse să întocmească tabele nominale detaliate cu romii reveniți în România din Transnistria. Prin urmare, importanța documentelor de arhivă este supraapreciată.

e) Situația arhivelor în prezent. Unele arhive (cazul cel mai flagrant este cel din Sibiu) nu au prelucrat/inventariat fondurile arhivistice create de Legiunile de Jandarmi (autoritățile care au efectuat deportarea). Prin urmare, documentele cele mai relevante pentru deportarea romilor nu pot fi cercetate, verificate. Date fiind lentoarea celor de la Arhivele din Sibiu și vârsta înaintată a supraviețuitorilor (au trecut, totuși, 72 de ani de la deportări), foarte probabil acești supraviețuitori nu vor mai apuca inventarierea acestor documente. Rămânând la Sibiu, situația este agravată de practica Casei Județene de Pensii Sibiu. Într-o discuție telefonică, reprezentantul Comisiei pentru Aplicarea Legii 189/2000-CJP Sibiu ne-a spus că nu acceptă decât documente de arhivă, nu și declarații notariale (acestea nu ar fi credibile). Alte Arhive Județene (precum cea de la Slobozia-Ialomița) au inventarierea făcută înainte de 1989 (când subiecte precum genocid, Holocaust, deportări erau tabu). Prin urmare, nu apar menționate dosarele sensibile. Alte arhive și-au împartit fondurile arhivistice (în funcție de noile repartiții administrative de după război). De asemenea, unele arhive județene nu au păstrat decât puține documente privitoare la deportarea romilor (cazul Arhivelor din județul Olt care, potrivit afirmației lor din 28 august 2014, nu are dispune decât de tabelul nominal cu romii deportați dintr-o singură comună de pe raza întregului județ).

f) De asemenea, șansele de a obține documente produse de Crucea Rosie pentru supraviețuitorii romi sunt foarte mici. Am luat legătura cu cei de la Crucea Rosie, dar ei nu dispun de documente privitoare la deportarea romilor în Transnistria. Arhiva lor se referă, îndeosebi, la prizonierii de război, nu la romi. Reproducem răspunsul Crucii Roșii: *“Ca urmare a cererii dumneavoastră, va comunicăm că s-au cercetat documentele care există în arhiva instituției noastre și nu au fost depistate acte care să se*

incadreze la tema inscrisa in proiectul prin care va propuneti sa indentificati supravietuitorii romi ai deportarilor in Transnistria”.

2) Declaratii Notariale

Legea 189/2000 afirma ca dovedirea calitatii de beneficiar, in absenta actelor oficiale eliberate de catre organele competente, se face prin orice mijloc de proba prevazut de lege.

Din pacate, unele Case de Pensii sunt restrictive in a interpreta posibilitatile reale care mai stau la dispozitia romilor supravietuitori.

De exemplu, declaratiile notariale:

Casa de Pensii Sibiu nu considera credibile declaratiile notariale. Cum situatia arhivelor din Sibiu este extrem de grava, nefiind prelucrate arhivele Jandarmeriei, supravietuitorii romi din Sibiu sunt condamnati sa nu beneficieze de Legea 189/2000. Probabil ca urmare a acestei practici, numarul romilor “corturari” din Sibiu care beneficiaza de Legea 189/2000 este extrem de redus.

Alte Case de Pensii (Galati, Bihor, Ialomita, Olt etc) accepta declaratiile notariale in favoarea petentului, dar vor doi martori (care sa fie deja beneficiari ai Legii 189/2000). Desi aparent inofensiva, practica de dovedeste, in realitate, un obstacol. Adeseori, in numeroase localitati, este foarte greu sa mai gasim doi supravietuitori in viata care sa fie si beneficiari ai Legii 189/2000. Multi au murit, iar posibilitatea de a identifica doi martori care sa indeplineasca aceste conditii e tot mai mica. Probabil practica de a apela la doi martori beneficiari ai Legii 189/2000 era pertinenta in anul 2000, dar acum, la 72 de ani de la deportari, se dovedeste restrictiva. Propunem sa fie redus numarul martorilor solicitati sa dea declaratie notariala la unul singur. De altfel, unele Case de Pensii procedeaza deja astfel (CJP Botosani, Timisoara etc).

3) ALTE probe

CJP Tulcea este mai permisiva, acceptand ca probe inclusiv adrese emise de alte autoritati care au acordat despagubiri romilor deportati in Transnistria (“adresa de la International Org. Migration German Forced Labour Compensation din 2003, Programul German de Compensatii pentru Munca Fortata). Este vorba de compensatiile oferite la inceputul anilor 2000 de Germania victimelor Holocaustului (inclusiv evreilor si romilor deportati in Transnistria). Propunem ca si celelalte CJP sa preia acest model. In masura in care supravietuitorii romi au fost deja recunoscuti ca fosti deportati si despagubiti in consecinta, ar fi normal ca dovezile oferite de aceste institutii europene sa fie recunoscute ca proba si de celelalte Case Judetene de Pensii.

În aceste condiții și dată fiind situația specială a supraviețuitorilor de etnie romă (bătrâni, săraci, analfabeți), luând ca model măsurile legislative anti-discriminare (Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, Legea nr. 48/2002), organizația Centrul de Resurse pentru Comunitate **solicită** modificări legislative și/sau de practică instituțională prin care:

-sarcina probării să cadă în seama autorităților (supraviețuitorii să facă o declarație pe propria răspundere, iar autoritățile să verifice dacă este conformă cu realitatea sau nu). Astfel s-ar evita costuri de taxe și obstacole greu de trecut pentru o populație săracă, îmbătrânită și analfabetă.

sau/și

-dată fiind situația actelor oficiale pentru romi așa cum a fost detaliată mai sus, solicităm adoptarea celei mai simple proceduri și parcursuri între Casa de Pensii-Arhive-Notariate. Mai concret, solicitarea următoarei proceduri:

In absența documentelor de arhivă, să se poată recurge la mai multe tipuri de probe:

-să nu se mai impună ca ambii martori care dau declarații notariale în favoarea petentului să beneficieze de Legea 189/2000.

-Casele de Pensii să nu mai refuze declarațiile notariale ale martorului/martorilor care sunt deja beneficiari ai Legii 189/2000 pe motiv că nu anexează ca probă și decizia inițială a Casei de Pensii prin care li s-a recunoscut calitatea de beneficiar al Legii 189/2000. Atâta timp cât martorul/martorii anexează cuponul de pensie (care conține o referință clară la numărul de dosar), Casele de Pensii să verifice singure, în caz de suspiciune, în propria arhivă sau prin corespondență cu alte Case Județene de Pensii dacă martorul/martorii sunt sau nu beneficiari ai Legii 189/2000. Practica actuală de a pretinde unor supraviețuitori analfabeți, adeseori octogenari sau chiar nonagenari, să vină cu acte de care nu mai dispun de foarte mult timp creează de cele mai multe ori dificultăți insurmontabile.

-să fie redus numărul martorilor de la „minim doi” la unul singur.

-sa fie admise ca probe inclusiv documentele produse de alte instituții europene care i-au recunoscut pe supraviețuitorii romi ca victime ale deportărilor în Transnistria și care i-au despăgubit în consecință (cum se întâmplă deja la Tulcea unde CJP acceptă documentele de la International Organisation for Migration, German Forced Labor etc).

-eventual, acolo unde CJP au nevoie de informații care să clarifice anumite cazuri, cereri, contextul istoric al deportărilor etc, să apeleze la expertiza istoricilor (practica frecventă în Occident). Noi ne angajăm să le oferim în mod gratuit expertiza noastră, dacă suntem solicitați.

- În plus, solicităm ca, din momentul realizării modificărilor, procedura astfel simplificată să fie transmisă în teritoriu pentru a se ajunge la o practică unitară la Casele Județene de Pensie din toate județele.

Va stăm la dispoziție pentru mai multe informații.

Persoane de contact:

Dr. Emanuela Ignătoiu-Sora

emanuela_ignatoiu@yahoo.com

0726380684

Dr. Petre Matei

matei.petre.ro@gmail.com

0723635375

În speranța că veți înțelege problemele deosebite cu care se confruntă aceste persoane și că ne veți sprijini pentru realizarea modificărilor solicitate, eventual în urma unei întrevederi personale,

Cu stimă,

Emanuela Ignătoiu-Sora



Petre Matei



Anexăm:

- Broșură: "Supraviețuitorii romi ai deportărilor în Transnistria-servicii sociale, combaterea inegalităților, promovarea toleranței și a înțelegerii multiculturale"
- Documentul 4814 din 23.10.1942 al MAI, reprodus în „Documente privind deportarea țiganilor în Transnistria”, vol. I, culegere alcătuită de Viorel Achim, Ed. Enciclopedică, București, 2004, p. 302-303.
- Răspunsuri Case Județene de Pensii